

CSÓTI ANDRÁS

A magyar bv. intézetek túltelítettsége, a zsúfoltság csökkentésének útjai

A büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltsága, befogadóképességük mértéke és annak változása napjainkban különös figyelmet kap. A rendszerváltozás óta talán még egyszer sem irányult ennyire hangsúlyosan a közvélemény, a véleményformálók és a kormányzat figyelme a büntetés-végrehajtási szervezet tevékenységére, az intézetekben végzett munkára és a fogvatartottak helyzetére. Úgy gondolom, hogy ennek a legfőbb okai a 2010. évi kormányváltás által meghatározott büntetőjogi paradigmaváltásban, valamint a globális tendenciákat követő, az összetett és az állampolgárok mindennapi életére ható válságokra reflektáló rend iránti társadalmi igényben keresendők. Rendvédelmi szervként a büntetés-végrehajtási szervezet alapfeladata a szabadságvesztéssel járó jogerős bírósági ítéletek végrehajtása, a többi között ezzel a tevékenységgel járul hozzá a kiemelt kormányzati célkitűzésként meghatározott társadalmi rendhez, és ezért is övezi napjainkban a szervezet életét megkülönböztetett, fokozott figyelem.

Tekintettel az elmúlt években bekövetkezett társadalmi és büntetőpolitikai változásokra, a magyar börtönökben a zsúfoltság olyan mértékűre nőtt, amely azonnali, érdemi és hosszú távra ható beavatkozást sürgetett. S hogy melyek voltak a jelenlegi helyzet kialakulásában hangsúlyos szerepet játszó okok, és milyen megoldások születtek a kialakult helyzet rendezésére? A válaszokhoz érdemes röviden visszatekinteni a magyar büntetés-végrehajtás történetére.

Börtönépítészet

A magyarországi börtönök építészete, az ahhoz kapcsolódó koncepciók gyökerei a XVIII. századig nyúlnak vissza, de a magyar országos fegyintézeti hálózat alapjainak megteremtésére még vagy száz évet kellett várni. Mindössze négy év leforgása alatt, 1854 és 1857 között megnyitották az illavai, a munkácsi, a váci, a márianosztrai, a lipótvári és a nagyenyedi intézeteket, a szamosújvári tartományi fogházat pedig az országos intézetek közé emelték. Az európai mértékkel mérve is példátlanul gyors munkának a jelenkori bün-

tetés-végrehajtási rendszerre is ható következménye lett: az eredetileg különböző egyéb célú épületekbe telepített büntetés-végrehajtási intézetek építészeti korszerűségét minimalizálták az egykori várfalak, a kastély- és zárdáépületek, a nevelési funkciók ellátására alkalmatlan építészeti terek. Az országos hálózat később hiába egészült ki a valóban modern szegedi kerületi börtön és törvényszéki fogház vagy a Budapesti Gyűjtőfogház épületeivel, a rendszer alapjaiban és átlagában toldozott-foltozott maradt.¹

A századforduló és az utána következő néhány évtized a börtönépítés és -fejlesztés nagy korszaka volt. Börtöncélra használtak fel és alakítottak át olyan lakóépületeket, régi várépületeket, valamint egyházi épületeket, amelyek még az akkori büntetés-végrehajtási követelményeknek sem feleltek meg. Az újonnan épült börtönök radiális elrendezésűek voltak, kezdetben kizárólag egyszemélyes elhelyezésre alkalmas magánzárkarendszerrel. A magánzárkás koncepció az elítélt teljes elszigeteltségére törekedett, ennek építészeti következménye a magánzárka-rendszerű épületgyűttesek megjelenése és elterjedése volt. Később, a büntetés-végrehajtási elvek fejlődésével megjelentek a magánzárkák mellett az elítéltek közös elhelyezésére alkalmas helyiségek is. Az elítéltek életfeltételeinek megteremtésekor figyelembe vették a higiénias és egészségügyi feltételeket is, de a fogvatartottak életkörülményei szegényesek maradtak, mert az épületek a korszak büntetőpolitikai ideológiáját testesítették meg, amelyek elsősorban a büntetések megtorló jellegére helyezték a hangsúlyt. Az építkezések ellenére a börtönöknek már abban az időszakban is a túlszűfolttság volt az egyik legnagyobb gondjuk.²

A magyar börtönépítészet egészére máig meghatározó hatású, hogy az erőfeszítések nem annyira az önálló, nagy befogadóképességű országos intézetek megépítésére irányultak, hanem a megyei törvényszékek és járásbíróságok mellé rendelt börtönök és fogházak kialakítására. Ennek a koncepciónak a termékei azok a komplex igazságügyi feladatokra létesített épületgyűttesek, amelyek mai napig használatban vannak, például a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. és II. objektuma a Markó és a Gyorskocsi utcában. Ezek az igazságügyi paloták összetettségükkel és többfunkciós jellegükkel a mai napig működő bíróságoknak, ügyészségeknek adnak helyet, amellyel megoldást kínálnak nemcsak a jogerős szabadságelvonással járó ítéletüket töltők, hanem az előzetesen letartóztatottak elhelyezésére is. A bíró-

1 Mezey Barna: A börtönrendszerek és a börtönépítészet a századforduló idején. *Börtönügyi Szemle*, 2006/1., 38. o.

2 Vincze Tamás (szerk.): *Börtönépítészet*. IM BVOP Nevelési Osztály, Budapest, 1983, 25. o. [Nevelői Szakkönyvtár, 1983/1.]

sági szervezet századfordulós átalakításának következtében létrejövő igazságügyi paloták tervei már az akkori legmodernebb szempontok alapján készültek, ennek eredményeképp a XX. század elejére az ország valóban modern börtön- és fogházhálózattal büszkélkedhetett. A modern és jó adottságú intézetek létrejötte annak is köszönhető, hogy ebben az időszakban az építésszek olyan jellegzetes csoportja alakult ki, amelynek tagjai kimondottan igazságügyi funkciókat ellátó épületek és börtönök építésének tervezésével és kivitelezésével foglalkoztak, és amely csoport kiemelkedő alakjává vált *Cziegler Győző* és *Wagner Gyula*.

Nemzetközi szabályozás napjainkban

A XX. század második felében kialakuló modern európai börtönstandardok létrejöttével, a magyarországi rendszerváltozással, a demokratikus jogállam kialakulásával és a nemzetközi szervezetekben vállalt tagságunkkal járó kötelezettségekkel a büntetés-végrehajtásnak új feladatokkal kellett szembesülnie. A nemzetközi standardoknak való megfelelés, az Európai Börtön szabályok és az Európa Tanács egyéb, börtönökre vonatkozó ajánlásainak figyelembevételével a büntetés-végrehajtási intézetekben elvégzett átalakítások – növekvő fogvatartotti létszám mellett – férőhelycsökkenéshez vezettek. Ezek a szabályok igen szigorúan és pontosan határozzák meg napjainkban is a fogvatartottak elhelyezésére vonatkozó feltételeket.

Az Európai Börtön szabályok 18.5. pontja szerint minden egyes fogvatartottat éjszaka elvben egyszemélyes zárkában kell elhelyezni, azon esetek kivételével, amikor vélelmezhető, hogy a más fogvatartottakkal együtt történő elhelyezés kívánatosabb. Az egyágyas zárkákban történő elhelyezés anyagi és infrastrukturális feltételeinek hiánya miatt jelenleg a túlszűfolttság – amely adott esetben akár az emberi méltóság sérelméhez is vezethet – kezelése áll az európai országok erőfeszítéseinek középpontjában. A Európa Tanács kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésére hivatott bizottsága (*European Committee for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment; CPT*) az erre vonatkozó számszerűsített értékeket a következőkben határozta meg:

- a térkihasználás kívánatos értéke: fogvatartottanként hat négyzetméter;
- a térkihasználás még elfogadható értékei: két fogvatartottanként kilenc, vagy három fogvatartottanként tizenkét, vagy négy fogvatartottanként tizenhat négyzetméter.

A CPT a kilenc-tíz négyzetméteres egyszemélyes zárkákat tartja ideálisnak.³ Az Európa Tanács elvárja ugyan a tagállamoktól, hogy intézkedéseket tegyenek a túlszűfolttség leküzdésére, de az már a tagállamok hatáskörébe tartozik, hogy ennek milyen módon tesznek eleget. A legkézenfekvőbb és egyben legdrágább megoldás az új börtönök építése, de léteznek másféle lehetőségek is. Egyes országokban például az a gyakorlat, hogy korlátozzák vagy akár meg is szakítják az újabb befogadásokat, amikor a maximális feltöltöttségi szintet elérik, és várólistát készítenek az olyan fogvatartottak felvételéhez, akiknek szabadlábon tartása nem jelent súlyos biztonsági kockázatot.

Az Európai Börtönszabályok 18.6. szabálya szerint ha a fogvatartottak elhelyezése nem egyágyas helyiségben történik, csak azok tehetők közös zárkába, akik elismerten alkalmasak az együtt lakásra. Magyarországon nincs erre vonatkozó kifejezett jogszabályi rendelkezés, jóllehet a gyakorlatban elkülönítik a dohányzó fogvatartottakat a nem dohányzóktól, és ha a körülmények lehetővé teszik, az elhelyezéskor figyelembe veszik a fogvatartottak egymáshoz való személyes viszonyát, ám utóbbi csupán esetlegesen érvényesül.

A 18.1. szabály kimondja: a zárkatereket (lakóhelyiségeket) úgy kell kialakítani, hogy minden egyes fogvatartottra elegendő alapterület, illetve légköbméter jusson. Az Európai Börtönszabályok tehát a tagállamokra bízta, hogy négyzetméterben vagy légköbméterben állapítják meg az egy fogvatartottra jutó minimális személyes tér nagyságát. A nemzetközi szabályozásban mégis van egy általánosan elfogadott érték, amely a CPT 2. számú általános jelentésében jelenik meg. A szervezet rögzíti, hogy egyszemélyes elhelyezés esetén hat, míg közös elhelyezés során négy négyzetméter az elfogadható lakótér. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) esetjogában – a konkrét, túlszűfolttséghez köthető ügyekben – következetesen hivatkozik erre a CPT-jelentésre, amely így a bíróság jogalkalmazó tevékenységének jogforrásává erősödött.

További feladatokat ad az európai börtönrendszerek irányítóinak az a kötelezettség, hogy az Európai Börtönszabályok rendelkezései szerint az elhelyezéssel kapcsolatos minimumkövetelményeket be kell építeni a nemzeti szabályozásba, és a belső jognak kell szavatolnia a megfelelő jogvédelmi mechanizmusokat.

³ Bogotyán Róbert: A zsűfolttség csökkentésének útjai a börtönépítésen túl. Börtönügyi Szemle, 2015/1., 27. o.

A túlszűfolttság és hatásai

A nemzetközi szervezetekben meglévő tagságunkból fakadó kötelezettségek, valamint a folyamatosan magas fogvatartotti létszám oda vezetett, hogy a magyar büntetés-végrehajtási rendszer évtizedek óta kénytelen az európai szinten is kiugróan magas zsűfolttsággal szembenézni. Ezek a telítettségi mutatók a legsúlyosabb hátráltató tényezői annak, hogy a szervezet teljesíthesse a számára meghatározott célokat. Fontosnak tartom azonban kiemelni, hogy a büntetés-végrehajtás a fogvatartottak iránt fennálló ellátási kötelezettségeit mindig, minden körülmények között teljesíteni tudta, még az eddig legmagasabb telítettségi szintet hozó 2014-es évben is.

A zsűfolttságot az elítéltek nyilvánvalóan elsősorban a személyes komfortérzetükön keresztül érzékelik, és ez még akkor is így van, ha minden fogvatartott más és más életviszonyok közül került a börtönbe. Sokszor nincs jelentősége annak, hogy az elítéltnak milyen a háttere, mert a bebörtönzéssel együtt járó mentális és pszichés stressz minden kellemetlenséget, eltérő élethelyzetet extrém módon felerősít, ez a helyzet pedig egyértelműen kimutatható módon növeli a feszültséget a személyzet és a fogvatartottak között. Ez a jelenség több szempontból is akadályozza az eredményes büntetés-végrehajtási munkának.

Az első és egyben legfontosabb probléma az, hogy a túlszűfolttság dehumanizálja és egyben elszemélyteleníti a fogvatartottakat éppúgy, mint a személyi állomány tagjait. Ez azért súlyos gond, mert a kettejük között fennálló kapcsolat minősége és hatékonysága alapozza meg az intézetekben végzett szakmai tevékenységünk sikerét, amelynek fókuszában a reintegráció áll, tehát a túlszűfolttság végső soron nehezíti a szakmai környezetet és a szakmai munkát egyaránt, a támogató építészeti környezet hiánya a személyi állomány feladatellátását – eltérő mértékben, de folyamatosan – akadályozza.

A túlszűfolttsággal járó másik jelenség, hogy megnövekedik a magyar államra és a büntetés-végrehajtásra nehezedő nyomás a nemzetközi elvárások betartása érdekében. Magyarországot több esetben marasztalták el a börtönök túlszűfolttsága miatt, amely az Emberi jogok európai egyezményébe ütközik, és a nemzetközi bíróságok ítélezési gyakorlata szerint kimeríti a megalázó bánásmód tilalmát. A *Varga és mások kontra Magyarország-ügyben*⁴ az Emberi Jogok Európai Bírósága 2015. március 10-én hozott irányadó ítéletet. A strasbourgi testület akkor rendel el ilyen eljárást, ha arra a következtetésre jut, hogy egy országban rendszerszinten fordulnak elő hasonló jogsértések.

⁴ Application no.14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, 64586/13.

Ez az ítélet alapvető és meghatározó jelentőségű, mert gyökeres változásokat hozott a túlszűfolttság kezelésében.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Varga és mások kontra Magyarország-ügyben* arra a megállapításra jutott, hogy a fogvatartottak rendelkezésére álló mozgáster az egyéb nem megfelelő körülményekkel együtt olyan mértékű sérelmet okozott a felpereseknek, ami meghaladta a fogva tartással szükségszerűen együtt járó szenvedés mértékét. Erre tekintettel megvalósult az Emberi jogok európai egyezményének 3. cikkében lefektetett, az embertelen és megalázó bánásmód tilalmának a megsértése. A magyar államnak összesen 73 900 eurót kellett megfizetnie annak a hat panaszosnak, akik az ország különböző büntetés-végrehajtási intézeteiben töltötték szabadságvesztés-büntetésüket.

A bíróság figyelemmel volt a CPT 2013-as magyarországi látogatására. Hivatkozott jelentésében a CPT felhívta a figyelmet a túlszűfolttság problémájára, ezt a magyar kormány sem vitatta. A bíróság kiemelte továbbá az alapvető jogok biztosának börtönlátogatásait, és hivatkozott számos nemzeti bírósági ítéletre, amelyekben a túlszűfolttság miatt megállapítást nyert, hogy a börtönhatóság megsértette a fogvatartottak személyes jogát, emberi méltóságát.

Az ítélet legfőbb jelentősége abban rejlett, hogy a bíróság kötelezte a magyar államot arra, hogy azonosítsa a strukturális problémát, amely miatt az ügyek ismétlődnek a strasbourgi testület előtt, majd oldja meg. A *Varga és mások kontra Magyarország-ügyben* egyebek között azért hozott pilot ítéletet a bíróság, mert újabb 450 hasonló kérelem került a strasbourgi testület elé Magyarország ellen a nem megfelelő fogva tartási körülmények miatt, amely felhívta a figyelmet egy fennálló strukturális problémára. Magyarországnak az ítélet jogerőre emelkedésétől számított hat hónapon belül világos és egyértelmű terveket kellett bemutatnia arról, hogy milyen módokon kívánja a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben a túlszűfolttság mértékének csökkenését elérni.⁵

A túlszűfolttság csökkentésének jogtechnikai megoldásai

Az egyes államok büntetés-végrehajtási szerveinek kompetenciáját meghaladja a jogpolitikai döntésekre való közvetlen ráhatás lehetősége, azonban érdemes áttekinteni azokat a jogtechnikai megoldásokat, amelyeket a zsűfolt-

⁵ Juhász Andrea Erika: *Varga és mások kontra Magyarország – az EJEB döntése*. Ugyvedvilag.hu, 2015. április 20.

ság csökkentése érdekében a nemzetközi gyakorlat ismer és elismer. Az egyik ilyen megoldás a „dekriminalizáció”, amely egyes esetek kivonását jelenti a büntetőjog alkalmazási köréből, például a szabálysértési vagy vétségi értékhatárok megfelelő változtatásával a vagyoni elleni bűncselekményeknél. Lényegében tehát a büntetőtvények által korábban büntetendőnek minősített cselekmények nem büntetőjogilag kezelendő átminősítéséről van szó.⁶

Lehetőségként vetődik fel az a gyakorlat is, amely egy meghatározott magatartás miatt alkalmazandó szankciók számának csökkentésére irányul. A cselekmény tehát továbbra is jogsértőnek minősül ugyan, de a jogalkotó úgy rendelkezik, hogy nem büntetőjogi vagy enyhébb szankciók kiszabására van szükség. Ennek a megoldásnak az egyik gyakran alkalmazott válfaja a diverzió, amelynek lényege, hogy nem klasszikus büntetőjogi intézkedésekkel, hanem különböző nevelési eszközökkel befolyásolják az elkövető magatartását. Ennek két nagyon fontos eredménye lehet, egyrészt az elkövető megbánja a tettét és csökken a visszaesés esélye, másrészt e megoldás a hagyományos igazságszolgáltatási mechanizmus tehermentesítését is szolgálja.⁷

Rendhagyó megoldás az amnesztia alkalmazása, amelynek nemzetközi tapasztalatai is számos ellentmondást hordoznak. A börtönrendszerekkel történő hasonlatosság és az amnesztia alkalmazásának időbeli közelsége okán a csehországi és a szlovákiai amnesztia tapasztalatait érdemes megemlíteni.

Csehországban a 2013. évi amnesztiával 6471-en szabadultak, ez az akkori börtönnépesség 28,6 százaléka volt. Az azóta eltelt időszakban az amnesztiában részesültek köréből 1585-en estek vissza, ez a kiengedettek 24,5 százaléka.

Szlovákiában a 2015 elején meghirdetett amnesztia során 768-an szabadultak, ez a börtönnépesség 13,9 százaléka. Az eltelt időszak rövidségére tekintettel a szlovák társszerveknek még nem állnak rendelkezésére visszaesésre vonatkozó adatok, azonban az eddigi nemzetközi példák általában a gyors és nagymértékű visszaesésre utalnak, ezért a jogintézmény hatékonysága – amellet, hogy társadalmilag erősen megosztó hatású – nem garantál hosszú távú megoldást.⁸

⁶ Pallo József: Egyre jobban éget a seb... A túlszűfoltóság csökkentésének lehetséges útjai. Börtönügyi Szemle, 2015/1., 23. o.

⁷ Uo. 24. o.

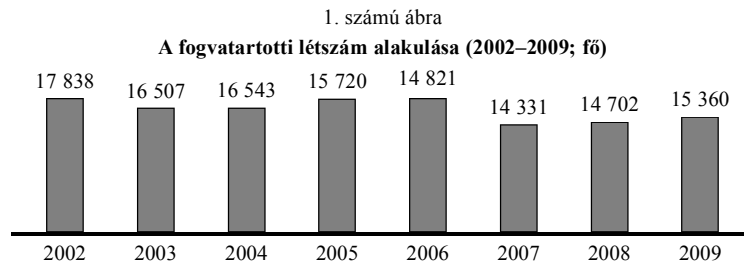
⁸ A cseh és a szlovák büntetés-végrehajtási szervezet 2015. évi adatszolgáltatásai alapján.

A túlszűfolttság csökkentésének érdekében tett lépések

A közvélemény jelentős része gondolja azt, hogy a strasbourgi ítélet előtt a magyar állam nem törekedett érdemben arra, hogy a túltelítettségi problémákat megfelelően kezelje, pedig már a 2010 előtti kormányok is felismerték a helyzet súlyosságát, és igyekeztek érdemi lépéseket tenni a gondok enyhítése érdekében. Jól szemlélteti a törekvéseket az a tény, hogy 2008-ban megépült a Tiszalöki és a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, vagyis két új, modern intézet épült be a büntetés-végrehajtási rendszerbe. (A fogvatartotti létszám 2002 és 2009 közötti alakulását az *1. számú ábra* mutatja.) Az intézetek üzembe helyezése fontos szerepet játszott a bv. intézetek telítettségének időleges csökkenésében; 1500 fős befogadóképességükkel az akkori viszonyokhoz mérten jelentős kapacitásbővítést idéztek elő, és ezt a ténytet az sem cáfolja, hogy az építésüknél alkalmazott finanszírozási konstrukcióról bebizonyosodott, hosszú távon súlyosan és aránytalanul megterheli a magyar költségvetést. Tekintettel azonban arra, hogy napjainkban a börtönök vonatkozásában is kiemelt szempontokként jelentkeznek olyan jogos igények, mint a költséghatékonyság, a fenntarthatóság, sőt az önfenntartás minél szélesebb körben történő megvalósítása, így a részben magántőke bevonásával megvalósult konstrukciók alkalmazása ezen a területen többé nem valós alternatíva.

A 2008-ban meginduló jelentős fogvatartotti létszámnövekedés generálta azt a központi elvárást, hogy új módszerek kidolgozásával a telítettség vonatkozásában az arányos eloszlás és a zsűfolttság csökkenése érvényesüljön, ezért a büntetés-végrehajtási szervezet kidolgozta és elindította a telítettségkiegyensúlyozó programot.⁹ Az előzetes hatástanulmányok azt mutatták, hogy az elhelyezési problémákkal küszködő megyei bv. intézetek telítettsége érezhetően csökkent, de a tárgyalások miatt ideiglenesen oda (vissza) szállítottak elhelyezése továbbra is kötelező feladat maradt. Másodlagos hatásként az adott régióban található végrehajtó bv. intézetek kismértékű telítődése, valamint az addig alacsonyabb telítettséggel üzemelő megyei intézetek feltöltődése volt várható. A program összességében pozitív eredményeket hozott. A programban eddig érintett fogvatartotti létszám megközelíti a harmincötezet, egyúttal azonban a program beindításával párhuzamosan a fogvatartottak létszáma is folyamatosan emelkedett, így teljes körű megoldást és valóban egységes, illetve egyenlő telítettségi mutatót a módszer nem hozott, nem hozhatott.

⁹ Lásd bővebben Bogotyán Róbert: i. m. 29–33. o.

2010 jelentős változásokat hozott a büntetés-végrehajtási szervezetnél, mert a terület felügyeletét a Belügyminisztérium vette át. Az egységes rendészeti szemlélet pozitív változásokat hozott, és a kormány nyitottnak mutatkozott a területen fennálló problémák azonosítására és kezelésére. Ennek egyik első mérföldköve az 1040/2011. (III. 9.) kormányhatározat volt, amely a büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi követelményeknek való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szólt. A határozat kifejezte azt a kormányzati szándékot, hogy a zsúfoltság csökkentésére új férőhelyeket kell létesíteni. A következő mérföldkő a szervezet számára kiemelt jelentőséggel bírt. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. tv. elfogadásával új korszak vette kezdetét, ennek következményeként a büntetés-végrehajtási tevékenységet először szabályozta a jogalkotó törvényi szinten.

A fogvatartottak elhelyezésével kapcsolatos jelenlegi hazai szabályozást az új bv. törvény nyomán született IM-rendelet tartalmazza. A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet értelmében a zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre lehetőleg hat köbméter légtér, illetve a férfi elítéltek esetén három négyzetméter, a női elítéltek és a fiataloké esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson. A mozgástér meghatározása szempontjából a zárka (lakóhelyiség) alapterületéből az azt csökkentő berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt területet figyelmen kívül kell hagyni. Egyéni elhelyezés esetén a zárka (lakóhelyiség) alapterületének el kell érnie a hat négyzetmétert. Az előzetesen letartóztatottat zárkában kell elhelyezni. A zárkában elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy személyenként lehetőleg tíz köbméter légtér és négy négyzetméter mozgástér jusson.

Jól látható, hogy az elmúlt két évben megalkotott jogszabályok egyértelmű módon tisztázták az elhelyezésre vonatkozó mértékeket.

Az új törvény olyan új jogintézményeket is teremtett, amelyek célja egyebek mellett a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának csökkentése. Ezek közül talán a legfontosabb a reintegrációs őrizet, amely részben külföldi példán (Ausztria), részben pedig a rendőrség által eredményesen, elektronikus távfelügyeleti eszközökkel végrehajtott házi őrizeten alapszik, egyúttal jelentős hasonlóságot mutat a feltételes szabadság jogintézményével is. Olyan alternatív büntetés-végrehajtási forma, amely nem a büntetéshez kötődő speciális és generális prevenciók céljait, inkább az elítélt sikeres társadalmi visszailleszkedését, ezen keresztül a visszaesési ráta csökkenését, tehát végeredményben a büntetés-végrehajtási céljának elérését tartja szem előtt. A reintegrációs őrizet végrehajtása – habár a kiszabott szabadságvesztésbe beleszámít – nem bv. intézeti körülmények között, hanem az elítélt által megjelölt lakásban, lakóingatlanban történik, ezzel a személyes szabadságot nem elvonja, csupán korlátozza. E korlátozás az elektronikus távfelügyeleti eszközökön keresztül valósul meg, amelyek folyamatosan biztosítják, hogy ha a kijelölt tartózkodási helyet és mozgási területet az elítélt elhagyja, az riasztás formájában azonnal a hatóságok tudomására jut. A kiszabott ítélet ilyen módon történő végrehajtása egyértelmű és jelentős kedvezmény a bv. intézetek részleteiben szabályozott életrendet megkövetelő környezetéhez viszonyítva, ezért a reintegrációs őrizet csak azon elítéltek számára elérhető, akik a társadalomra kevésbé veszélyesek, és okkal feltételezhető, hogy sikeresen vissza tudnak illeszkedni a civil társadalomba, illetve a jövőben jogkövető magatartást tanúsítanak.

A reintegrációs őrizet gyakorlati megvalósítása, technikai hátterének kialakítása jelentős beruházásokat és erőforrásokat igényelt, azonban a rendszer mára biztonságosan működik, és e tanulmány írásakor nyolcvan fogvatartott tartózkodott elektronikus házi őrizetben. A cél az, hogy a rendszer teljes kapacitását kihasználva ez a szám az év végére háromszázötvenre növekedjen.

Átfogó férőhely-bővítési program

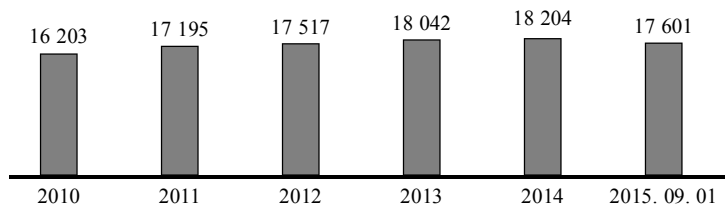
A jogtechnikai módszerek, az alternatív büntetési módszerek bővítése, valamint a bv. törvény által létrehozott és bevezetett új jogintézmények mellett azonban egyértelmű, hogy valódi megoldást az új férőhelyek létrehozása és az új börtönök építése hozhat. Ennek érdekében a büntetés-végrehajtási szervezet – a kormány a Belügyminisztérium támogatásával és felügyelete mellett –

átfogó férőhelybővítése programot indított. Ennek nyomán 2010-től az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet solti körletrészában növekedett a férőhelyek száma, 2013-ban pedig a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben, a Baranya és a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 159 új fogvatartotti férőhellyel bővült az elhelyezhető létszám.

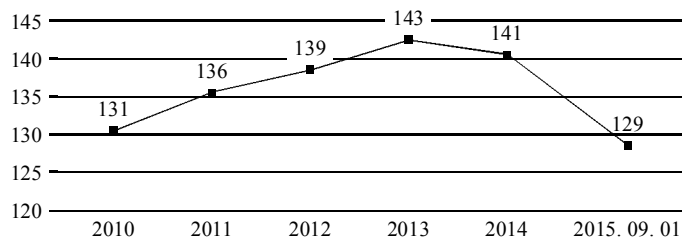
2015-ben megnyitottuk a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézethez tartozó 126 fő befogadására alkalmas martonvásári objektumot, valamint a Szombathelyi Országos Bv. Intézetben 676 új férőhelyet adtunk át, a Budapesti Fegyház és Börtönben pedig egy olyan úgynevezett hosszú időes speciális rezsim körlet átadására került sor, ahol negyven magas biztonsági fokozatú elítélt elhelyezése megoldott, jelentősen tehermentesítve ezzel a túltelítettséggel küszködő vidéki intézeteket.

A program, illetve az elmúlt években végrehajtott beruházások következtében az elhelyezhető fogvatartottak száma csaknem ezerhatszázzal növekedett, a telítettség mutató pedig 142-ről 128 százalékra esett vissza (2. és 3. számú ábra). Ezek a beruházások 2015-ben is folytatódnak, az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet területén 108 új férőhely kialakítására kerül sor, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet területén pedig egy ötszáz személy befogadására alkalmas objektum épül.

2. számú ábra
A fogvatartotti létszám alakulása (2010–2015. szeptember 1.; fő)

3. számú ábra
A telítettség alakulása (2010–2015. szeptember 1.; %)

A strasbourgi ítéletben foglaltak végrehajtására irányuló stratégia megvalósítása érdekében 2019-ig megközelítőleg hatezer új férőhelyet kell kialakítani. A folyamat célja, hogy négy éven belül a telítettségi mutató száz százalék alá süllyedjen. A feladat nagyságát jelzi, hogy a magyar börtönügy történetében hasonló mértékű bővítésre az elmúlt száz évben nem került sor. A beruházások megvalósulása után valóban elmondhatjuk, hogy új korszak kezdődik a hazai büntetés-végrehajtás életében.